

100 yaşlı müharibə qəhrəmanı

Fatma Səttarova: 1941-ci ildə Moskva uğrunda döyüşü hələ də xatırlayıram

2020-ci il, xüsusən 1941-1945-ci illərin Böyük Vətən müharibəsini görmüş insanların hər biri üçün əlamətdar ildir. Öz gənclik illərini faşizmə qarşı mübarizəyə həsr etmiş, cəbhələrdə ağır döyüş yolları keçmiş, Leningrad mühasirəsinin şahidi olmuş və sağ qalmış, hərbi zavodlarda çalışmış, hospitallarda yaralıları xilas etmiş müharibə və əmək veteranları bu il Qələbənin 75 illiyini həyəcan və qürur hissi ilə qarşılayırlar. İllər öz işini görür, bu veteranların sayı getdikcə azalır, ona görə də bu gün Böyük Qələbə Gününü bizimlə birlikdə qarşılayanların xatirələri gənc nəsil üçün xüsusilə qiymətlidir...

AZƏRTAC xəbər verir ki, Fatma Səttarova müharibənin başladığı ilk aylarda könüllü olaraq cəbhəyə gedib. O vaxt 18 yaşındaydı. Texnikumu yenidən bitirmiş, 1941-ci ilin yanvarında ərə getmişdi. Əlbəttə, təsəvvürünə də gəlməzdi ki, cəmi bir neçə aydan sonra onun həyatı tamamilə dəyişəcək. İyunun 22-də Almaniyanın Sovet ittifaqına hücum etməsi elan olunandan sonra ona əziz olan, adət etdiyi nə varda, hamısı məhv olacaq.

Bu gün ona cəbhədə keçirdiyi ilk günlər barədə sual verildə cavabında deyir ki, o vaxt həyat iki hissəyə bölünmüşdü - müharibə başlanana qədər və ondan sonra. Fatma Səttarova deyir: "Müharibəyə gedəndə çox gənc idim, lakin orada çoxsaylı iztirabların və ölümlərin şahidi oldum, aclıq nə demək olduğunu özüm gördüm... Bunları xatırlamaq çox çətindir, cəbhə yollarını, ağır yaralanmış əsgərləri faşist artilleriyasının atəşləri altında döyüş meydanından çıxarmağımızı, hərbi hospitalarda keçirdiyimiz yuxusuz gecələri unutmam mümkün deyil. O vaxtdan neçə illər keçib, amma müharibəni unutmam olmaz. Bu xatirələr həmişə qəlbimdə qalacaq". O, daha sonra deyir: "Cəbhəyə çağırışdan yayınmağı ağılıma da gətirməzdik, hər kəs bildirdi ki, onun qarşısında doğma yurdu düşməndən qorumaq vəzifəsi durur".

Fatma Səttarova cəbhəyə gəndə əri Pyotr Montin adına maşınqayırma zavodunun (sonradan leytenant Şmidt adına maşınqayırma zavodunun) müdiri idi. Müharibə illəri ərzində bu zavodun profili dəyişdirilərək döyüş sursatı istehsalına yönəlmişdi, zavodun işçiləri isə arxa cəbhə iştirakçıları sayılırdı.

Dörd il davam etmiş Böyük Vətən müharibəsi dövründə bu qəhrəman qadın 1941-1942-ci il-

lərdə Moskva uğrunda döyüşdə iştirak edib. Tank döyüşü zamanı əslində döyüş meydanında olub, səngərdən gələn zəif inilti səslərini eşidib. Bu mənərə onun yaddaşında ömürlük həkk olunub. Lakin təhlükə barədə düşünməyən, hərbi şefqət bacısı kimi borcunu yerinə yetirən Fatma tankların gurultusuna, atəşdən yaranan tüstüyə əhəmiyyət vermədən yaralı əsgərin həyatını xilas etmək üçün səngərə tullanırdı. Tibb bacısı Fatma Səttarovanın səbhə yollarında xilas etdiyi yaralıların sayını söyləmək çətindir. O vaxt Moskva ətrafında döyüş meydanında bu şefqət bacısını və bir əsgəri, demək olar ki, yerin altından xilas etmişdilər. Sonradan başa düşdü ki, sadəcə, bəxtləri gətirib. O, səngərdə olarkən bir dəqiqədən sonra düz onların üstündən tanklar keçdi. Fatma xanım o günü xatırlayaraq deyir: "Görünür, bu döyüşdə salamat qalmaq hər ikimizin taleyinə yazılıbmış. O vaxt elə bərk qorxmuşdum ki, bir müddət nitqimi itirdim. Biz bütün gecəni həmin səngərdə keçirdik. Yalnız səhər bizi oradan götürdülər".

Fatma Səttarova dörd ay yarım Leningrad mühasirəsini, mühasirədə olan şəhərdən o biri sahilə Ladoqa gölü üzərindən salınmış "Həyat yolu" ilə ərzaq, davadərman daşınması və bərələrin keçirilməsi zamanı neçə-neçə insanın həlak olmasını gözləri ilə görüb. Sonradan bu yolun daha bir adı yaranacaq - "ölüm yolu". Amma o vaxt Leningradın müdafiəçiləri Neva üzərində qala kimi dayanmış, faşistlərə təslim olmamış qəhrəman şəhərin neçə-neçə qurbanlar verməli olacağı barədə düşünmürdülər...

Fatma Səttarova Leningradın mühasirəsi barədə cansıxıcı təfəsilatə varmaq istəmir. O, ürək yanğısı ilə deyir: "Həmin günlərdə dəfələrlə ölümlə üzbeüz olmu-

şam. Lakin görünür, xoşbəxt ulduz altında doğulmuşam ki, bütün bunlardan sonra sağ qalmışam və bu yaşa çatmışam".

Fatma Səttarova sovet ordu-su ilə birlikdə Berlində qədər gəlib. 1945-ci ilin fevralında - faşist Almaniya üzərində Qələbədən bir qədər əvvəl Tibbi Komissiyanın qərarı ilə ordudan tərxis olunub. Yaralıları ibarət eşelonu müşayiət edərək doğma Bakıya qayıdıb. Cəmi 3 ay sonra Qələbə haqqında çoxdan gözlənilən xəbər gəldi. Berlində Reyxstaq üzərində Qələbə bayrağı sancılmasının elan edildiyi günü xatırlayanda indi də gözlərində sevinc parıltısı duyulur, o vaxt isə sevincindən səhərə qədər ağlamışdı.

Yubiley ilində - Qələbənin 75 illiyində Fatma xanımın 100 yaşını tamam olub. Hərçənd, sənədlərə görə iki il cavandır. Bu, həmin illər üçün adi hadisədir. O, 1920-ci ilin yanvar ayında Bakıda anadan olub, amma doğum haqqında şəhadətnaməni yalnız iki ildən sonra veriblər. O vaxt belə sənədlərə böyük əhəmiyyət verilmirdi və valideynlər uşağı doğulduğu vaxt qeydiyyatda aldirmirdilər. Yalnız onların evinə yoxlama üçün gələndə məlum oldu ki, qızın doğum haqqında şəhadətnaməsi yoxdur. Fatma xanım gülgülə deyir: "İş elə gətirdi ki, mən iki yaşında öz ayağımla atamla bərabər doğum haqqında şəhadətnamə almağa getdim. Lakin bizə iki il əvvəlki tarixlə doğum haqqında şəhadətnamə verməkdən qəti imtina etdilər. Beləliklə, sənədlərə görə indi mənim 98 yaşım, əslində isə 100 yaşım var".

...Müharibədən sonra səhiyyə sistemində işləməyib. Müharibə illəri ərzində qan tökülməsini, insanların şikəst olmasını, həyatdan getmələrini çox görməli olub. Bakı Dövlət Universitetində "İqtisadiyyat" ixtisası üzrə ikinci təhsil alıb. Ərini tez itirib, uşaqları özü böyüdü, tərbiyə edib. Bütün həyatı boyu, hətta pensiyaya çıxandan sonra da işləyib, illər boyu rəhbər vəzifələr tutub. Onun 4 övladı, 11 nəvəsi və 22 nəticəsi var. İctimai həyatda indi də fəal iştirak edir, doğma ölkəmizdə və dünyada baş verən hadisələri izləyir, tez-tez dəvət aldığı müxtəlif tədbirlərə gedir, insanlarla ünsiyyətə olmağı xoşlayır, müsahibə verməkdən imtina etmir.

Bu günlərdə Fatma xanım Moskva səfərindən qayıdıb. Orada Böyük Vətən müharibəsi veteranları olan qadınları 8 Mart bayramı münasibətilə "Rusiya Veteranlar İttifaqı" Ümumrusiya İctimai Təşkilatının sədri, Müqavimət Hərəkatı iştirakçılarından Beynəlxalq Federasiyasının - Antifaşistlər Assosiasiyasının vitse-prezidenti general Mixail Moiseyevlə görüşə dəvət etmişdilər. Böyük Qələbənin 75 illiyi münasibətilə təkcə Rusiyadan deyil, Azərbaycan, Özbəkistan, Qazaxıstan və başqa ölkələrdən olan Böyük Vətən müharibəsi iştirakçıları olmuş qadınlar da Moskva-ya gəlmişdi. Onları "Şit i roza" ("Qalxan və qızılgül") Ümumrusiya illik ictimai mükafatının təqdim edilməsi ilə bağlı təntənəli mərasimə də dəvət ediblər.

Tədbirdə RF Prezidenti Administrasiyasının, Federasiya Şurasının, Dövlət Dumasının, na-

zirlik və idarələrin nümayəndələri, habelə tanınmış siyasətçilər, idmançılar və ictimai xadimlər də iştirak ediblər. 2020-ci ildə bu mükafat səkkiz nominasiyada təqdim edilib: "Xidməti borcuna sədəqətə görə", "Vətənə çoxillik xidmətə görə", "Yüksək idman nailiyyətlərinə görə" və sair.

Rusiya Prezidenti Vladimir Putin "Şit i roza" Ümumrusiya ictimai mükafatının təqdim edilməsinə həsr olunmuş XII mərasimin təşkilatçılarına, iştirakçılarına və qonaqlarına ünvanlanmış və Kremlin saytında yerləşdirilmiş teleqramında gözəl bayram - Beynəlxalq Qadınlar Günü ərəfsində hüquq-mühafizə orqanlarının və xüsusi xidmətlərin əməkdaşlarını - həyatlarını Vətənə xidmətə həsr etmiş, öz borcunu şərəflə yerinə yetirən, mürəkkəb məsələlərin həlli zamanı səriştəlilik, diqqətçillik, bəzən isə əsl mərdlik nümayiş etdirən istedadlı, qeyri-ordinar, geniş qəlblili qadınları ürəkdən təbrik edib. Bütün bu səmimi sözlər, əlbəttə, Böyük Vətən müharibəsi illərində Vətənə hədsiz sevgi, ruh yüksəkliyi, əsl şücaət, faşizm üzərində Qələbəyə sonsuz inam nümayiş etdirmiş veteran qadınlara da aiddir.

Fatma xanım Moskvadan Bakıya bayram əhval-ruhiyyəsində, iki medalla - "1941-1945-ci illərin Böyük Vətən müharibəsində Qələbənin 75 illiyi" və "Vətənin fəxri" medalları ilə qayıdıb. "Uçuş necə keçdi?" sualına isə gümrah şəkildə cavab verib: "Əla!".

Biz də ona cansağlığı və böyük, səmimi ailəsinin, dostlarının əhatəsində xoşbəxt günlər yaşamasını arzulayırıq.